

Категорія справи № 755/16464/20: Цивільні справи (з 01.01.2019); Справи позовного провадження; Справи у спорах про недоговірні зобов'язання, з них; про відшкодування шкоди, з них.

Надіслано судом: не визначено. Зареєстровано: 07.10.2021. Оприлюднено: 07.10.2021.

Дата набрання законної сили: 05.10.2021

Номер судового провадження: 61-7759ск21

Верховний
Суд

Постанова

Іменем України

05 жовтня 2021 року

м. Київ

справа № 755/16464/20

провадження № 61-7759св21

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду:

Білоконь О. В. (суддя-доповідач), Осіяна О. М., Сакари Н. Ю.,

учасники справи:

позивач - ОСОБА_1 ,

відповідач - ОСОБА_2 ,

розглянув у попередньому судовому засіданні у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 на постанову Київського апеляційного суду від 25 березня 2021 року в складі колегії Кулікової С. В., Болотова Є. В., Олійника В. І,

ВСТАНОВИВ:

Короткий зміст позовних вимог

У жовтні 2020 року ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_2 про стягнення коштів за кредитним договором.

В обґрунтування позову вказав, що з 1996 року по 21 грудня 2012 року перебував з ОСОБА_2 у зареєстрованому шлюбі. Фактичні шлюбні відносини між сторонами були припинені наприкінці 2004 року. Під час шлюбу 07 квітня 2003 року він у інтересах сім'ї отримав кредит у банку в сумі 37 100 доларів США для придбання квартири за адресою: АДРЕСА_1 (далі - спірна квартира).

Після фактичного припинення шлюбних відносин у період з листопада 2004 року по 31 травня 2007 року він одноособово з урахуванням 14,04 % річних погасив борг за кредитом у повному обсязі у сумі 43 400 доларів США.

Тобто вказана квартира, що є об'єктом спільного майна подружжя, була придбана за рахунок кредитних коштів, оплату яких здійснено лише ним.

Рішенням Дніпровського районного суду м. Києва від 20 січня 2020 року у справі № 761/44318/17 поділено спільне майно подружжя та стягнуто з ОСОБА_1 на користь ОСОБА_2 грошові кошти в розмірі 594 191,15 грн як частку у спільному майні подружжя від продажу спірної квартири.

Однак вказаним рішенням суду при поділі майна подружжя не було враховано боргові зобов'язання за кредитним договором, які він погасив за свої особисті кошти після фактичного припинення шлюбних відносин та ведення спільного господарства.

Таким чином, враховуючи, що ним одноособово виконано зобов'язання за кредитним договором, за яким кошти одержані на придбання спільного з відповідачем майна, але спільні зобов'язання сторін розподілені не були, позивач просив стягнути із відповідача на його користь 21 700 доларів США, тобто S частину від суми сплаченого кредиту 43 400 доларів США.

Короткий зміст ухвалених у справі судових рішень

Рішенням Дніпровського районного суду міста Києва від 28 грудня 2020 року у задоволенні позову ОСОБА_1 відмовлено.

Відмовляючи у задоволенні позову, суд першої інстанції виходив з відсутності правових підстав для стягнення з відповідача 1/2 частини виконаного зобов'язання за кредитним договором, укладеним в інтересах сім'ї з метою придбання спірної квартири. В матеріалах справи відсутні платіжні документи на підтвердження самостійного погашення позивачем кредитної заборгованості після припинення з кінця 2004 року шлюбних відносин із відповідачем, тому суд констатував неможливість встановити погашену самостійно позивачем суму кредиту, використаного в інтересах сім'ї, задля подальшого установа підстав поділу боргового зобов'язання.

Постановою Київського апеляційного суду від 25 березня 2021 року рішення Дніпровського районного суду міста Києва від 28 грудня 2020 року скасовано та ухвалено нове, яким позов ОСОБА_1 задоволено.

Стягнуто з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 21 700 доларів США на відшкодування S частини виконаного зобов'язання за кредитним договором № КЗН0G015071688.

Установивши на підставі письмових доказів, зокрема виписки по кредитному договору № КЗН0G015071688 від 07 квітня 2003 року, обставини сплати ОСОБА_1 у період з 07 квітня 2003 року по 05 червня 2006 року платежів на загальну суму 45 293,74 доларів США, суд апеляційної інстанції дійшов висновку про наявність правових підстав для стягнення з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 21 700 доларів США на відшкодування S частини виконаного зобов'язання за кредитним договором.

Вирішуючи питання щодо дослідження виписки по кредитному договору № КЗН0G015071688 від 07 квітня 2003 року як доказу, який не подавався до суду першої інстанції, апеляційний суд врахував виключне значення такого доказу для правильного вирішення справи та те, що суд першої інстанції, ухвалюючи рішення у даній справі про відмову в задоволенні позову з підстав недоведеності позовних вимог, фактично не сприяв учасникам судового процесу в реалізації ними прав та не роз'яснив їм їхні процесуальні права та обов'язки, наслідки вчинення або невчинення процесуальних дій.

Короткий зміст вимог касаційної скарги та її доводи

У травні 2021 року ОСОБА_2 подала до Верховного Суду касаційну скаргу на постанову апеляційного суду, в якій просила скасувати оскаржуване судове рішення та залишити в силі рішення суду першої інстанції.

Підставою касаційного оскарження вказаного судового рішення заявник зазначає неправильне застосування судом норм матеріального права та порушення норм процесуального права, а саме застосування норм права без урахування висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постановках Верховного Суду: від 05 грудня 2018 року у справі № 346/5603/17, від 17 квітня 2019 року у справі № 761/38248/17, від 08 квітня 2020 року у справі № 638/9020/14, від 17 лютого 2021 року у справі № 459/1365/17.

Касаційна скарга мотивована тим, що суд апеляційної інстанції безпідставно узяв до уваги новий доказ, поданий позивачем разом із апеляційною скаргою, в результаті чого установив обставини, що мають суттєве значення, на підставі недопустимого та недостовірного доказу, що не відповідає нормам цивільного процесуального законодавства та висновкам Верховного Суду щодо їх застосування.

Позивач не надав до апеляційного суду доказів на підтвердження того, що він саме у листопаді 2020 року, тобто під час розгляду справи в суді першої інстанції, замовив виписку по банківському рахунку як і не надав доказів того, що саме перебування такої виписки у архіві банку, стало причиною отримання її позивачем лише у січні 2021 року (після ухвалення рішення місцевим судом). Вказана виписка по кредитному рахунку не підтверджує факт одноособової сплати позивачем кредитних коштів.

Крім того, суд апеляційної інстанції безпідставно стягнув із відповідача S частину кредитних зобов'язань, не врахувавши, що погашення кредиту у повному обсязі відбулось у 2007 році, а шлюб між сторонами розірваний у 2012 році. При цьому відповідач у апеляційному порядку оскаржила судове рішення у справі № 761/44318/17, яким були встановлені обставини припинення сторонами фактичних шлюбних відносин у 2004 році.

При вирішенні цієї справи суд апеляційної інстанції не врахував, що у період шлюбу всі виплати, здійснені з метою погашення кредиту, здійснюються за рахунок спільного сімейного бюджету, спільних коштів подружжя.

Апеляційний суд безпідставно відхилив доводи відповідача щодо пропуску позивачем позовної давності, не врахувавши відсутність правового висновку про те, з якого часу починається відлік позовної давності за регресними позовами про поділ зобов'язань подружжя.

Рух касаційної скарги у суді касаційної інстанції

Відповідно до статті 388 ЦПК України судом касаційної інстанції у цивільних справах є Верховний Суд.

Згідно із протоколом автоматизованого розподілу справи між суддями від 11 травня 2021 року справу призначено судді-доповідачеві.

Ухвалою Верховного Суду від 20 травня 2021 року відкрито касаційне провадження в указаній справі.

У липні 2021 року позивач подав відзив на касаційну скаргу, мотивований незгодою із її доводами та законністю й обґрунтованістю оскарженого судового рішення.

Фактичні обставини справи, встановлені судами

ОСОБА_2 та ОСОБА_3 з 23 грудня 1996 року перебували у зареєстрованому шлюбі, який було розірвано рішенням Дніпровського районного суду міста Києва від 21 грудня 2012 року.

Під час шлюбу, 07 квітня 2003 року ОСОБА_3, діючи в інтересах сім'ї, отримав кредит (кредитний договір КЗН0G015071688) у акціонерному товаристві комерційний банк «ПриватБанк» (далі - АТ КБ «ПриватБанк») в сумі 37 100 доларів США для придбання квартири за адресою: АДРЕСА_1.

Рішенням Дніпровського районного суду м. Києва від 20 січня 2020 року у справі № 761/44318/17, яке залишено без змін постановою Київського апеляційного суду від 02 липня 2020 року, в порядку поділу майна подружжя визнано за ОСОБА_2 та ОСОБА_1 право приватної власності по 1/2 часті квартири АДРЕСА_2.

Стягнуто з ОСОБА_1 на користь ОСОБА_2 грошові кошти у розмірі 594 191,15 грн як частку у спільній сумісній власності подружжя.

В іншій частині позову відмовлено.

Вказаним судовим рішенням, що набрало законної сили у липні 2020 року, також встановлено, що фактичні шлюбні відносини та ведення спільного господарства між сторонами припинені наприкінці 2004 року. Крім того, цим судовим рішенням установлено, що сторони реалізували квартиру за адресою: АДРЕСА_1, за 105 000 доларів США і ОСОБА_2 отримала з цих коштів 17 000 доларів США. При цьому суд дійшов висновків про стягнення з ОСОБА_1 на користь ОСОБА_2 594 191,15 грн у якості компенсації вартості реалізованої спірної квартири.

За даними довідок, виданих АТ КБ «ПриватБанк» від 04 вересня 2020 року та від 22 жовтня 2020 року ОСОБА_1 отримав кредит по річній відсотковій ставці 14,04 % на придбання нерухомості згідно із кредитним договором № КЗН0G015071688 від 07 квітня

2003 року на загальну суму 37 100 доларів США, вид нерухомості: квартира загальною площею 49,8 кв. м, що знаходиться за адресою: АДРЕСА_1 . Кредит погашено у повному обсязі 31 травня 2007 року.

У матеріалах справи наявні квитанції на погашення кредиту позивачем ОСОБА_1 : № 26 від 26 серпня 2005 року на суму 1 000 доларів США, № 27 від 26 серпня 2005 року на суму 400 доларів США, № 70 від 24 жовтня 2005 року на суму 1 000 доларів США, № 71 від 24 жовтня 2005 року на суму 400 доларів США.

Згідно із випискою по кредитному договору № КЗН0G015071688 від 07 квітня 2003 року, у період з 07 квітня 2003 року по 05 червня 2006 року ОСОБА_1 було здійснено платежі на загальну суму 45 293,74 доларів США.

Позиція Верховного Суду

Частиною другою статті 389 ЦПК України визначено, що підставами касаційного оскарження судових рішень, зазначених у пункті 1 частини першої цієї статті, є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права виключно у таких випадках: 1) якщо суд апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні застосував норму права без урахування висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду, крім випадку наявності постанови Верховного Суду про відступлення від такого висновку; 2) якщо скаргник вмотивовано обґрунтував необхідність відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду та застосованого судом апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні; 3) якщо відсутній висновок Верховного Суду щодо питання застосування норми права у подібних правовідносинах; 4) якщо судові рішення оскаржуються з підстав, передбачених частинами першою, третьою статті 411 цього Кодексу.

Касаційна скарга задоволенню не підлягає.

Відповідно до частини третьої статті 61 СК України, якщо одним із подружжя укладено договір в інтересах сім'ї, то гроші, інше майно, в тому числі гонорар, виграш, які були одержані за цим договором, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.

Частина четверта статті 65 СК України встановлює, що договір, укладений одним із подружжя в інтересах сім'ї, створює обов'язки для другого з подружжя, якщо майно, одержане за договором, використане в інтересах сім'ї.

До складу майна, що підлягає поділу, входить загальне майно, наявне у подружжя на час розгляду справи, і те, що знаходиться у третіх осіб. При поділі майна враховуються також борги подружжя та правовідносини за зобов'язаннями, що виникли в інтересах сім'ї.

Якщо наявність боргових зобов'язань підтверджується відповідними засобами доказування, такі боргові зобов'язання повинні враховуватись при поділі майна подружжя.

Борги подружжя та правовідносини за зобов'язаннями, що виникли в інтересах сім'ї, враховуються при поділі майна (пункти 23, 24 Пленуму Верховного Суду України від 21 грудня 2007 року № 11 «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя»).

Внаслідок придбання подружжям квартири у кредит боргові зобов'язання перед позикодавцем несуть як чоловік, так і дружина, а не тільки той з подружжя, який підписав договір.

Таким чином, якщо одним із подружжя укладено договір в інтересах сім'ї, то цивільні права та обов'язки за цим договором виникають в обох із подружжя.

Виконання кредитних зобов'язань, які виникли у обох з подружжя, за рахунок коштів одного з них (у тому числі і частково) може бути підставою для вимог до іншого подружжя, в тому числі і за правилами статті 544 ЦК України.

Так, відповідно до статті 544 ЦК України боржник, який виконав солідарний обов'язок, має право на зворотну вимогу (регрес) до кожного з решти солідарних боржників у рівній частці, якщо інше не встановлено договором або законом, за вирахуванням частки, яка припадає на нього. Якщо один із солідарних боржників не сплатив частку, належну солідарному боржникові, який у повному обсязі виконав солідарний обов'язок, несплачене припадає на кожного з решти солідарних боржників у рівній частці.

Зазначена компенсація може бути стягнута лише у разі погашення за особисті кошти кредитної заборгованості, що узгоджується з правовими висновками Верховного Суду України, викладеним у постанові від 07 вересня 2016 року у справі № 6-801цс16 та постанові Верховного Суду від 06 червня 2018 року у справі № 712/6574/16-ц (провадження № 61-17824св18).

Кожна сторона зобов'язана довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень, крім випадків, встановлених цим Кодексом (частина перша статті 81 ЦПК України).

Згідно із частиною четвертою статті 81 ЦПК України обставини, встановлені рішенням суду у господарській, цивільній або адміністративній справі, що набрало законної сили, не доказуються при розгляді іншої справи, у якій беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини, якщо інше не встановлено законом.

У справі, яка переглядається, суд апеляційної інстанції установив, що кошти за укладенням за час шлюбу договором кредиту сторони витратили в інтересах сім'ї, а саме на придбання спірної квартири, а ОСОБА_2 крім набуття у власність 1/2 частини цієї квартири, набула зобов'язання у вигляді повернення позиченої грошової суми, оскільки кредитний договір, укладений в інтересах сім'ї, створює обов'язки для обох з подружжя.

Вирішуючи спір щодо поділу боргових зобов'язань подружжя, суд апеляційної інстанції виходив із того, що предметом такого поділу є борг, сплачений ОСОБА_1 на виконання кредитного договору, з огляду на те, що ці кошти були витрачені на придбання спірної квартири, право власності на яку по 1/2 частині набули сторони у справі і яка була поділена між ними на підставі судового рішення, а тому визначив обов'язок відповідача зі сплати боргу у розмірі частини квартири, яку остання набула у власність за ці кошти.

Цей висновок суду є законним, обґрунтованим та таким, що відповідає обставинам та матеріалам справи, оскільки праву ОСОБА_2 на 1/2 частини спірної квартири кореспондується боргове зобов'язання - повернення грошової суми, що позичалася на придбання цього нерухомого майна.

Разом з тим після припинення між сторонами фактичних шлюбних відносин у 2004 році ОСОБА_1 за особисті кошти погасив боргові зобов'язання на суму 45 293,74 доларів США.

Установивши на підставі письмових доказів, зокрема виписки по кредитному договору № КЗН0G015071688 від 07 квітня 2003 року, обставини сплати ОСОБА_1 у період з 07 квітня 2003 року по 05 червня 2006 року платежів на загальну суму 45 293,74 доларів США, суд апеляційної інстанції дійшов висновку про наявність правових підстав для стягнення з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 21 700 доларів США на відшкодування S частини зобов'язання за кредитним договором, виконаного особисто ОСОБА_1 після припинення фактичних шлюбних стосунків. При цьому суд правильно розглянув справу в межах заявлених позивачем вимог.

Вирішуючи питання щодо дослідження виписки по кредитному договору № КЗН0G015071688 від 07 квітня 2003 року як доказу, який не подавався до суду першої інстанції, апеляційний суд врахував виключне значення такого доказу для правильного вирішення справи та те, що суд першої інстанції, ухвалюючи рішення у даній справі про відмову в задоволенні позову з підстав недоведеності позовних вимог, фактично не сприяв учасникам судового процесу в реалізації ними прав та не роз'яснив їм їхні процесуальні права та обов'язки, наслідки вчинення або невчинення процесуальних дій.

Доводи касаційної скарги про неналежність та недостовірність цього доказу є безпідставними та необґрунтованими.

Крім того, суд касаційної інстанції в силу вимог статті 400 ЦПК України позбавлений можливості встановлювати або (та) вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні чи відкинута ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими.

Встановлення обставин справи, дослідження та оцінка доказів є прерогативою судів першої та апеляційної інстанцій. Це передбачено зокрема статтями 77, 78, 79, 80, 89, 367 ЦПК України. Якщо порушень порядку надання та отримання доказів у суді першої інстанції апеляційним судом не встановлено, а оцінка доказів зроблена як судом першої, так і судом апеляційної інстанцій, то суд касаційної інстанції не наділений повноваженнями втручатися в оцінку доказів (постанова Великої Палати Верховного Суду від 16 січня 2019 року у справі № 373/2054/16-ц).

Таким чином доводи касаційної скарги про порушення судом апеляційної інстанції норм матеріального та процесуального права є необґрунтованими.

Безпідставними є аргументи касаційної скарги про те, що суд апеляційної інстанції безпідставно стягнув із відповідача S частину кредитних зобов'язань, не врахувавши, що погашення кредиту у повному обсязі відбулось у 2007 році, а шлюб між сторонами розірваний у 2012 році, оскільки

преюдиційні обставини припинення сторонами фактичних шлюбних відносин у 2004 році були установлені рішенням Дніпровського районного суду м. Києва від 20 січня 2020 року у справі № 761/44318/17, яке було переглянуто судами апеляційної та касаційної інстанцій та набрало законної сили, а тому ці обставини в силу частини четвертої статті 81 ЦПК України не підлягають доказуванню.

Разом із тим вказаним рішенням стягнуто із ОСОБА_1 на користь ОСОБА_2 грошові кошти у розмірі 594 191,15 грн в якості компенсації вартості реалізованої спірної квартири АДРЕСА_1 .

Посилання відповідача на ті обставини, що кредит погашався позивачем після припинення шлюбних відносин (з 2004 року по 2007 рік) не мають правового значення, оскільки вирішальним у цьому випадку є факт отримання сторонами кредитних коштів на придбання спірного нерухомого майна саме у період їх перебування у шлюбі.

Необґрунтованими є також доводи касаційної скарги щодо неправильного вирішення апеляційним судом її заяви про застосування позовної давності з таких підстав.

Початок позовної давності для вимоги про поділ спільного майна подружжя, шлюб якого розірвано, обчислюється не з дати прийняття постанови державного органу РАЦС (статті 106, 107 СК України) чи з дати набрання рішенням суду законної сили (статті 109, 110 СК України), а від дня, коли один із співвласників дізнався або міг дізнатися про порушення свого права власності (частина друга статті 72 СК України). Строк позовної давності обчислюється від дня, коли один із співвласників дізнався або міг дізнатись про порушення свого права, тобто з моменту виникнення спору між ними.

Аналогічні висновки містяться у постановках Верховного Суду від 04 липня 2018 року у справі № 584/1319/16-ц (провадження № 61-19445св18), від 06 листопада 2019 року у справі № 203/304/17 (провадження № 61-5400св19).

У справі, яка переглядається, суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про те, що позивачем не пропущено строк звернення до суду із даним позовом, оскільки про порушення своїх прав він дізнався лише у січні 2020 року, після розгляду в суді справи про поділ спірної квартири між подружжям.

Безпідставними є аргументи касаційної скарги про неправильне застосування судом норм матеріального права та порушення норм процесуального права, а саме застосування норм права без урахування висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постановках Верховного Суду: від 05 грудня 2018 року у справі № 346/5603/17, від 17 квітня 2019 року у справі № 761/38248/17, від 08 квітня 2020 року у справі № 638/9020/14, від 17 лютого 2021 року у справі № 459/1365/17, оскільки у цих постановках встановлені судами фактичні обставини є різними у порівнянні зі справою, яка є предметом перегляду.

Інші доводи касаційної скарги були предметом розгляду апеляційного суду та додаткового правового аналізу не потребують, на законність судового рішення не впливають, а зводяться до незгоди заявника із висновками суду, а також спростовуються встановленими вище обставинами справи.

Доводи, наведені в касаційній скарзі, фактично зводяться до переоцінки доказів та незгоди з висновками суду з їх оцінкою.

Із урахуванням того, що інші доводи касаційної скарги є ідентичними доводам заявника, яким судом апеляційної інстанції надана належна оцінка, Верховний Суд дійшов висновку про відсутність необхідності повторно відповідати на ті самі аргументи заявника. При цьому судом враховано усталену практику Європейського суду з прав людини, який неодноразово відзначав, що рішення національного суду повинно містити мотиви, які достатні для того, щоб відповісти на істотні аспекти доводів сторін (рішення у справі Руїз Торія проти

Іспанії). Це право не вимагає детальної відповіді на кожен аргумент, використаний стороною, більше того, воно дозволяє судам вищих інстанцій просто підтримати мотиви, наведені судами нижчих інстанцій, без того, щоб повторювати їх.

Європейський суд з прав людини вказав, що згідно з його усталеною практикою, яка відображає принцип, пов'язаний з належним здійсненням правосуддя, у рішеннях судів та інших органів з вирішення спорів мають бути належним чином зазначені підстави, на яких вони ґрунтуються. Хоча пункт 1 статті 6 Конвенції зобов'язує суди обґрунтовувати свої рішення, його не можна тлумачити як такий, що вимагає детальної відповіді на кожен аргумент. Міра, до якої суд має виконати обов'язок щодо обґрунтування рішення, може бути різною в залежності від характеру рішення (Серявін та інші проти України, № 4909/04, § 58, ЄСПЛ, від 10 лютого 2010 року).

Відповідно до частини третьої статті 401 ЦПК України суд касаційної інстанції залишає касаційну скаргу без задоволення, а рішення без змін, якщо відсутні підстави для скасування судового рішення.

Встановлено й це вбачається з матеріалів справи, що оскаржуване судове рішення ухвалене з додержанням норм матеріального та процесуального права, з повним з'ясуванням судом обставин, що мають значення для справи, відповідністю висновків суду обставинам справи, а доводи касаційної скарги цих висновків не спростовують.

Керуючись статтями 400, 401, 416 ЦПК України, Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду

ПОСТАНОВИВ:

Касаційну скаргу ОСОБА_2 залишити без задоволення, а постанову Київського апеляційного суду від 25 березня 2021 року - без змін.

Постанова суду касаційної інстанції набирає законної сили з моменту її прийняття, є остаточною і оскарженню не підлягає.

Судді:

О. В. Білоконь

О. М. Осіян

Н. Ю. Сакара